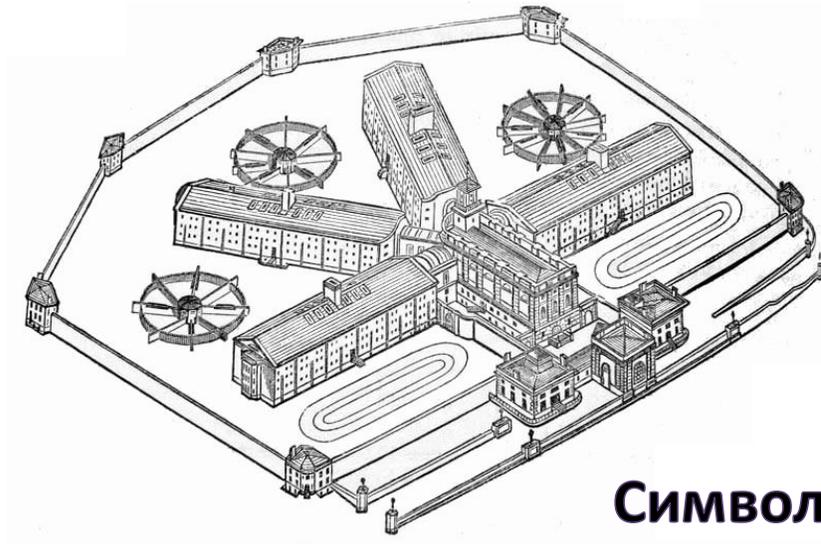

Соціологія девіантної та делінквентної поведінки

Факультет соціології
та управління

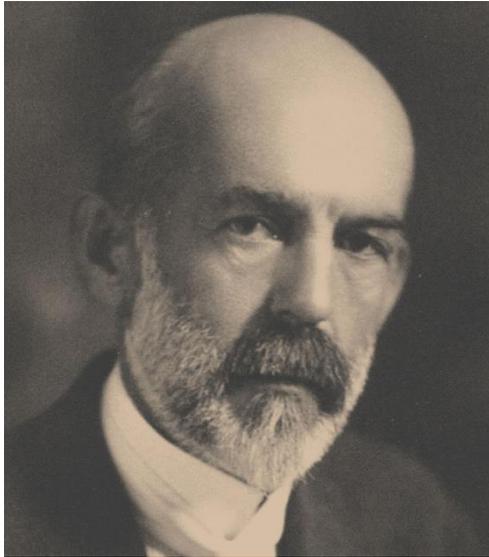
Символічний інтеракціонізм та теорія навішування ярликів у дослідженні девіантної поведінки.

Символічний інтеракціонізм - це дослідження взаємодії між особистістю і суспільством як процесу символічного спілкування між соціальними діячами.

Символічний інтеракціонізм мав значний вплив на соціологію девіантної поведінки завдяки запропонованому ним поняттю кар'єри, яке використовується в дослідженнях злочинної поведінки.

Перше покоління символічного інтеракціонізму

Чарльз Гортон Кулі
(1864–1929)

американський соціолог, засновник концепції «дзеркального Я» та теорії малих груп, вважається також одним із засновників символічного інтеракціонізму.

Особистість, згідно з Ч. Г. Кулі,
— сукупність психічних реакцій
людини на думку про неї
оточуючих людей.

Особливо важливу роль такі реакції відіграють в ранньому розвитку дитини, коли саме через сприйняття інших людей формуються її ідеї й уявлення про саму себе, що виливаються потім у стабільну концепцію власної особистості.

Людина не є пасивним приймачем, навпаки, вона активно маніпулює рішеннями інших, вибираючи, яких слід дотримуватися, а яких ні; оцінює ролі партнерів.

«Дзеркальне Я»

«Дзеркальне Я» (англ. looking-glass self) — це суспільство, яке служить своєрідним дзеркалом. У такому дзеркалі ми можемо бачити реакції інших людей на нашу власну поведінку

"дзеркальне Я" складається з трьох елементів:

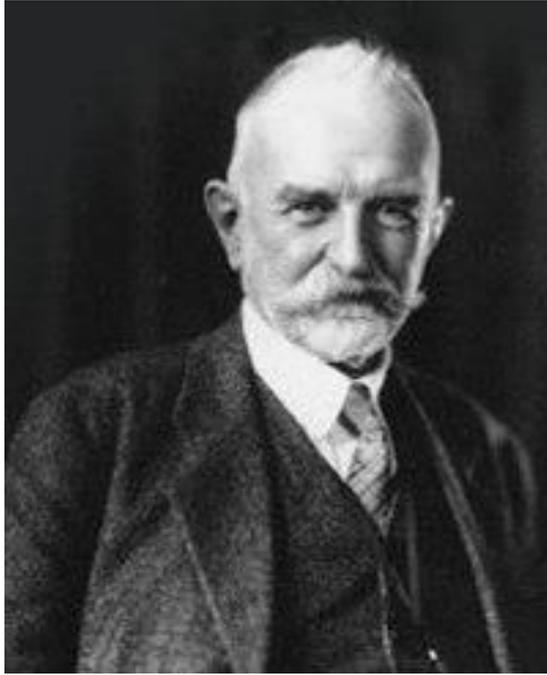
1. як мене сприймають інші
2. як вони реагують на те, що бачать
3. як я відповідаю на реакцію інших людей

**Що може призвести до
девіантної поведінки
відповідно до теорії
Ч.Кулі?**

Джордж Герберт
Мід (1863–1931)

американський соціолог та філософ, представник Чиказької соціологічної школи. Мід вважається засновником символічного інтеракціонізму.

Згідно з думкою Джорджа Міда, **сукупність процесів взаємодії між індивідами породжує суспільство.**

Для того, щоб зрозуміти соціальне життя, слід зрозуміти **зміст соціальних взаємодій** в їхньому символічному значенні.

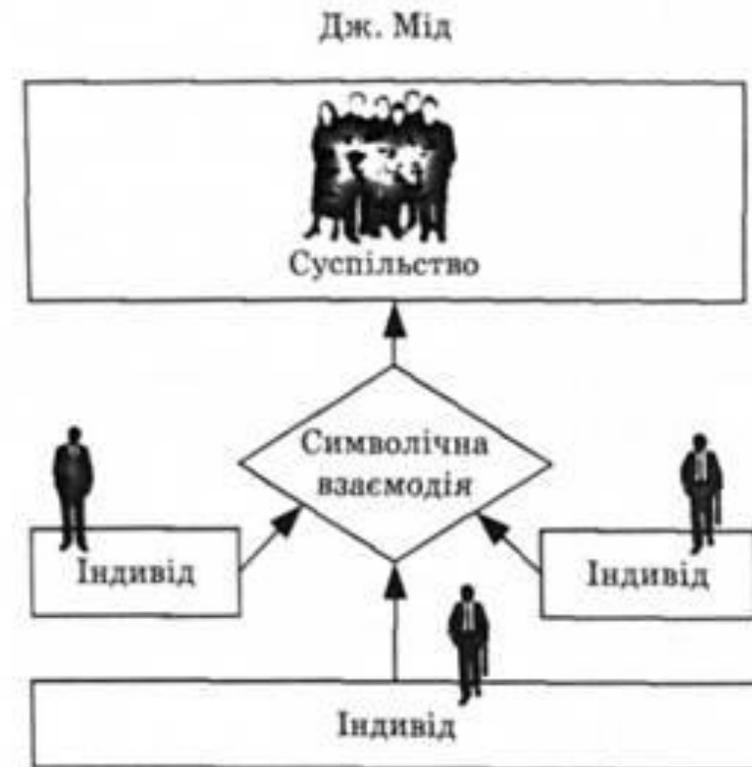
- Щоб взаємодіяти, люди повинні інтерпретувати значення й наміри інших. Це здійснюється за допомогою процесу, який Д. Г. Мід визначив **як «прийняття ролі»**.
- Процес прийняття ролі передбачає, що **індивід через уявлення ставить себе на місце людини, з якою здійснюється спілкування**.
- Через прийняття ролі індивіди розвивають **«самість»** (англ. «Self») — здатність людей уявляти себе об'єктами своєї власної думки, що забезпечує перетворення зовнішнього соціального контролю на самоконтроль.

Аспекти формування «Самості»

Я (англ. I)	це те, що я думаю про інших і про себе, це мій внутрішній світ.
Мені (англ. Me)	це те, що, на мою думку, про мене думають інші, це моя зовнішня соціальна оболонка, як я її собі уявляю.

Індивід приймає соціальні ролі та уявлення про себе крізь призму взаємодії з оточенням.

Коли індивід не відповідає соціальним нормам або цінностям, його поведінка може вважатися девіантною.

Що може призвести до
девіантної поведінки
відповідно до теорії
Дж. Міда?

Друге покоління символічного інтеракціонізму. Концепція Г. Блумера

Герберт Блумер
(7 березня 1900
-13 квітня 1987)

- американський соціолог та соціальний психолог, представник Чиказької школи Символічного інтеракціонізму.
- Г. Блумер всіляко розробляв та пропагував наукові погляди Д. Г. Міда.
- В найбільш чіткій і короткій формі основні моменти теорії символічного інтеракціонізму викладені в його праці «Символічний інтеракціонізм: перспективи і метод» (1969).

Основні положення концепції Блумера

Люди діють швидше на основі значень, які вони надають предметам і подіям, ніж просто реагують на зовнішні стимули, або внутрішні стимули

значення, які визначають дію, впливають з контексту інтеракції: у більшості ситуацій, в яких люди спілкуються один з одним, вони вже заздалегідь мають уявлення, як себе вести і як будуть діяти інші

Значення є не стільки фіксованими, сформульованими заздалегідь, скільки створюються, розвиваються та змінюються в інтеракційних ситуаціях

Рівні соціальної взаємодії

несимволічна взаємодія

- об'єднує все живе
- характерна для живої природи

символічна взаємодія

- притаманна лише людині
- визначається наявністю комунікації між учасниками інтеракції за допомогою використання символів

Концепція Драматизації зла

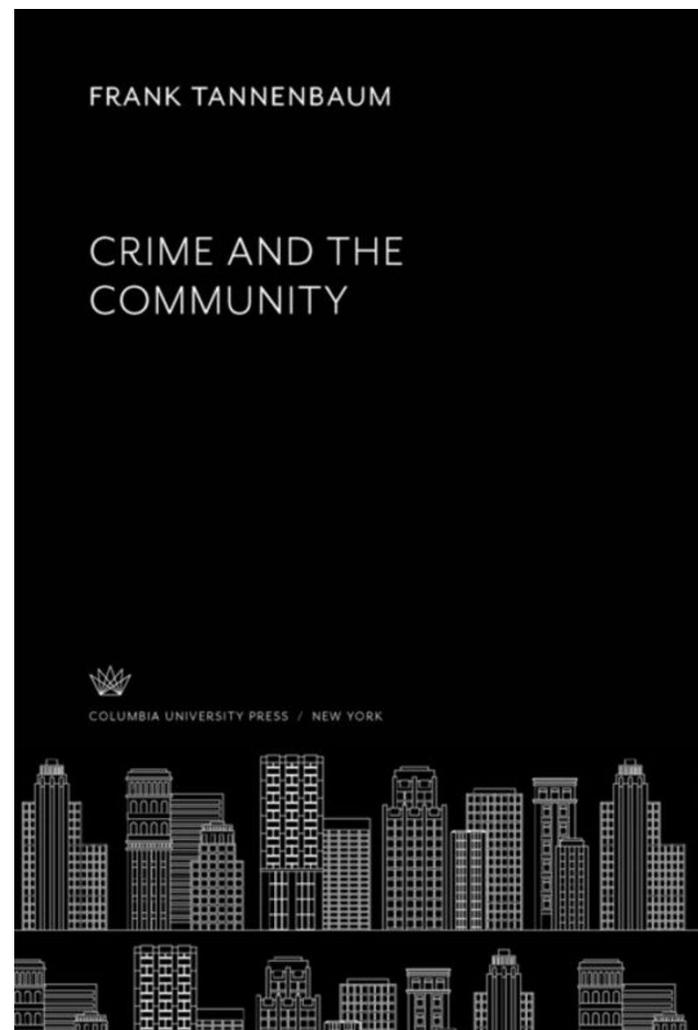
**Френк
Танненбаум**
(4 березня 1893 —
1 червня 1969)

- був австро-американським істориком, соціологом і кримінологом.
- Його концепція «**Драматизації зла**» призвела до подальшого розвитку **теорії символічного інтеракціонізму**
- був одним із перших, хто спробував застосувати ідеї символічного інтеракціонізму **до пояснення девіантності та злочинності** у роботі «Злочин і спільнота» (1938).

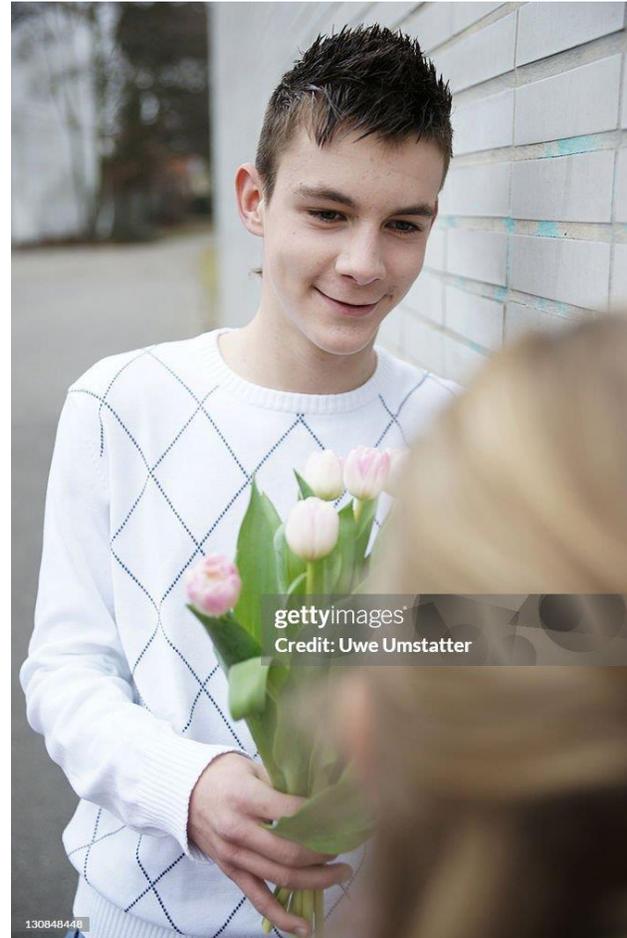
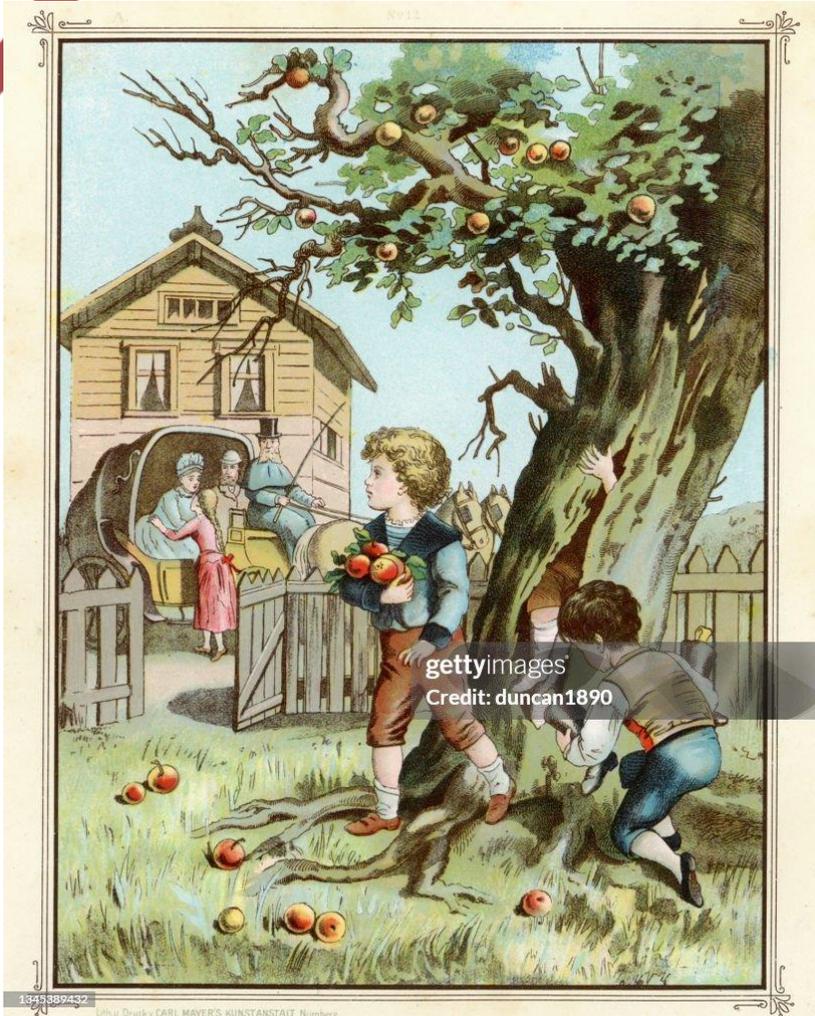
- **Злочин** є, по суті, результатом зіткнення двох протилежних оцінок ситуації з боку правопорушника та суспільства.
- Такий конфлікт, на думку дослідника, виникає через **розбіжності в цінностях**.
- **Негативний ярлик** як результат «драматизації» дій часто сприяє подальшій участі людини в злочинній діяльності.

У роботі "Злочин і спільнота" Танненбаум на матеріалі втягування підлітків із чиказьких шайок у вчинення більш серйозних кримінальних дій зробив спробу розглянути **процес поступового перетворення індивіда на правопорушника.**

Процес створення злочинця

Делінквентність
виникає через різне
визначення ситуації
дитиною (підлітком)
та дорослими

➤ Ф.Танненбаум, вивчаючи втягнення неповнолітніх у злочинні групи, помітив, що надмірне визначення оточуючими ситуації проступку, вчиненого підлітком, як злісного порушення може **ініціювати його девіантну соціалізацію, ідентичність і «кар'єру»**.

➤ Потерпіла, поліцейський, сусідське співтовариство, здійснюючи **«драматизацію зла»**, можуть з високим ступенем ймовірності стигматизувати підлітка і підштовхнути його до девіантного самовизначення

- У своєму аналізі процесу перетворення індивіда на злочинця Танненбаум зазначає, що існує **два види злочинів**.
- **Перший вид** - це первісна дія, яку дитина вважає безневинною, але дорослі позначають як правопорушення
- **другий** - наступна поведінка, яку і дорослі, і дитина розцінюють як провину.

- **«Визначення дій як «зла», - вважав Ф.Танненбаум - поступово переходить в визначення індивіда, що здійснює подібні дії**
- **У процесі ідентифікації ... все, що людина робить, стає предметом питань та пильної уваги.**
- **З точки зору суспільства, людина, яка звикла робити погано, ... визначається суспільством як «поганий» і сам не вірить, що він може бути хорошим .**

Процес створення злочинця

таврування

визначення

сегрегації

описи

посилення

усвідомлення

самоусвідомлення

Концепція первинного і вторинного відхилення

Едвін М. Лемерт
(8 травня 1912 –
10 листопада 1996)

- був професором соціології Каліфорнійського університету
- Засновник цілого напрямку в соціології девіантності, який отримав назву теорії «наклеювання ярликів» (LABELLING THEORY) або «теорії соцієтальної реакції».
- Його робота "Соціальна патологія" (LEMERT, 1951) є класичним соціологічним дослідженням девіантної поведінки

Девіація не є позитивною чи негативною; такі оцінки притаманні лише соціальній реакції на поведінку.

Критикуючи традиційні теорії, які вважають, що «наявність девіацій викликає необхідність соціального контролю, Лемерт писав, що саме соціальний контроль веде до девіації».

Едвін Лемерт помітив, що деякі прояви порушення норм — пропуски занять у школі, вживання алкогольних напоїв — у підлітковому віці провокують не надто гостру реакцію інших, тому й мають невеликий вплив на концепцію «Я-особи». Е. Лемерт назвав такі прояви **первинною девіацією**

Що ж сприяє виникненню вторинної девіації і закріпленню статусу «порушник»?

gettyimages
Credit: ilbusca

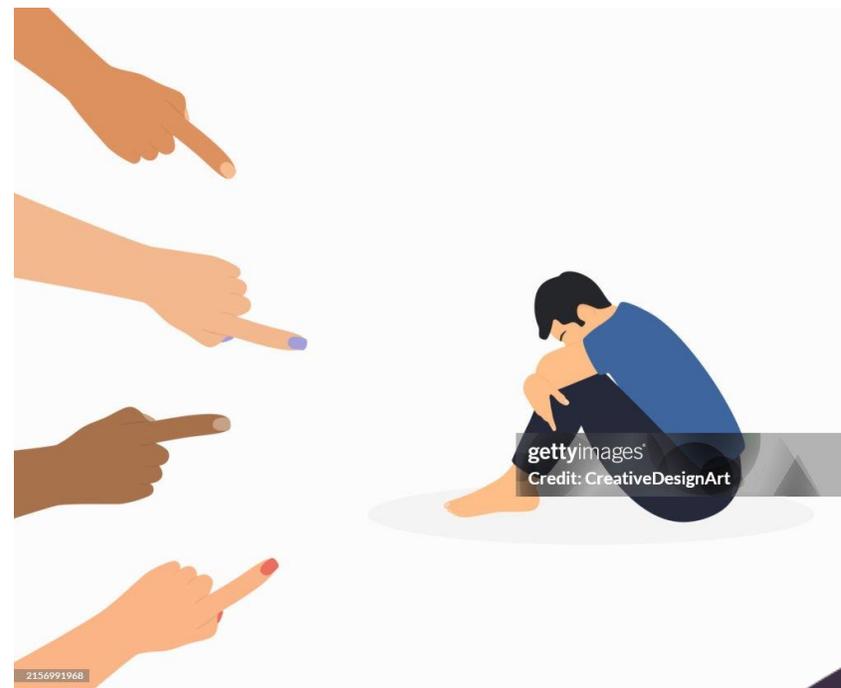
- Коли дорослі починають вважати підлітка таким, що п'є, і намагаються вилучити його з оточення інших «нормальних» підлітків, то він часто починає пити більше й активно шукає спілкування з тими, хто заохочує подібну поведінку.
- Тож стигматизуюча або каральна відповідь на початкову девіацію **нерідко породжує вторинну девіацію.**

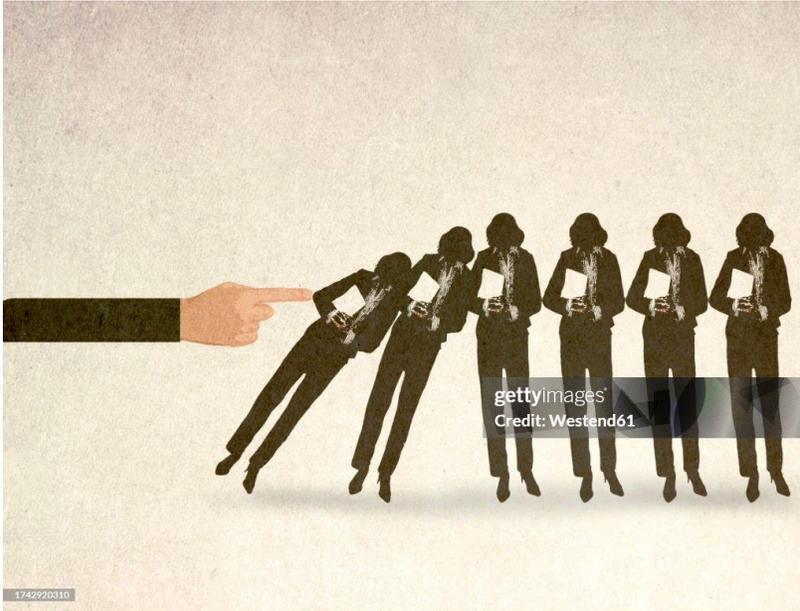
Вторинна девіація — це процес, під час якого після акту первинної девіації індивід приймає девіантну ідентичність, що передбачає реконструкцію «Я» з позиції почуттів культурної чи субкультурної приналежності.

Послідовність взаємодій які призводять до вторинного відхилення

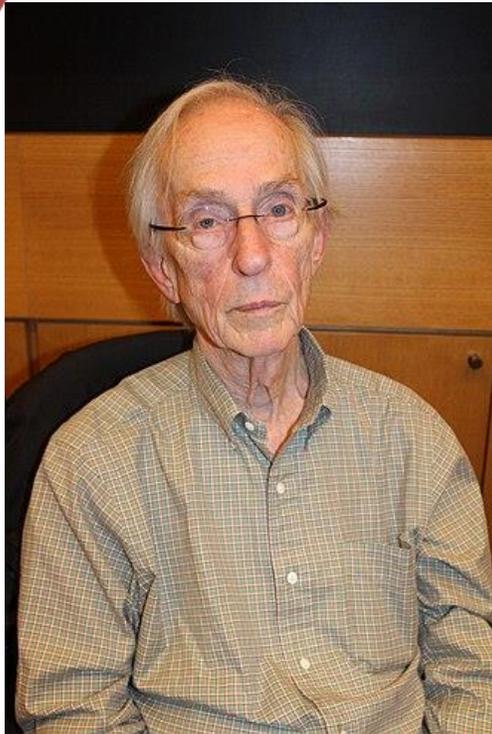
- 1) Первинне відхилення.
- 2) Суспільне покарання.
- 3) Подальше первинне відхилення.
- 4) Суворіше покарання та неприйняття.
- 5) Подальше відхилення, можливо, з ворожістю до караючих.
- 6) Криза толерантності, виражена у формальній дії суспільства, групи осіб, які ганьблять.
- 7) Посилення відхилення у поведінці девіанта як реакція на стигматизацію та покарання.
- 8) Ультимативне прийняття соціального статусу девіанта і спроби пристосуватися з урахуванням асоційованої ролі.

- Говард Беккер та інші соціологи завершили формування концепції, яка інтерпретувала поведінку, що відхиляється, як процес символічної взаємодії.
- Ця теорія розглядає процес формального і неформального «наклеювання» ганебних ярликів, суспільством або окремими його членами.

- З одного боку, теорія представляє ярлики як залежну змінну (оцінка суспільством певної поведінки як негативної), а з іншого боку - як незалежну (наклеювання негативного ярлика є незалежною причиною кримінальної та делінквентної поведінки).
- У той час як інші теорії стверджують, що втручання закону придушує злочинність, ця теорія стверджує, що це є обставиною подальшої злочинної діяльності.

Говард Беккер

18 квітня 1928 —

16 серпня 2023

- американський соціолог та кримінолог, представник другого покоління Чиказької школи соціології, автор наукових праць у галузі соціології, кримінології, девіантології, конфліктології та соціології мистецтва.
- Говард Беккер найбільш відомий роботами з соціології девіантної поведінки.
- У своїй популярній книзі «Аутсайдери» (1963) він розвиває **теорію стигматизації** Ф.Танненбаума та Е. Лемерта і показує, що поведінка, що відхиляється, є не похідною від особистісних якостей і вчинків суб'єкта, а результатом соціального процесу

- «Соціальні групи створюють відхилення шляхом створення правил, порушення яких і становить відхилення, потім ці правила застосовуються до окремих індивідів, на яких наклеюється ярлик стороннього».
- З цього погляду **відхилення** - це не властивість того акту, який робить індивід, а скоріш **наслідок застосування іншими індивідами правил і санкцій до "порушника"** .

1158751383

Види девіантів

«чистий девіант»

- є дійсним порушником встановлених правил поведінки.

ПОМИЛКОВО
звинувачений
девіант

- Помилково звинувачені девіанти насправді конформні, але є жертвами клевети або пліток, в яких вони називаються девіантами

прихований девіант

- У разі прихованої девіації хтось порушує закон, але залишається непоміченим іншими і не розглядається суспільством як девіант.

**Драматургійний підхід
Е.Гоффмана в дослідженні
девіантної поведінки**

Ірвінг Гоффман

(1922-1982)

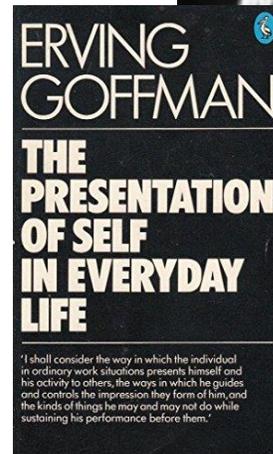
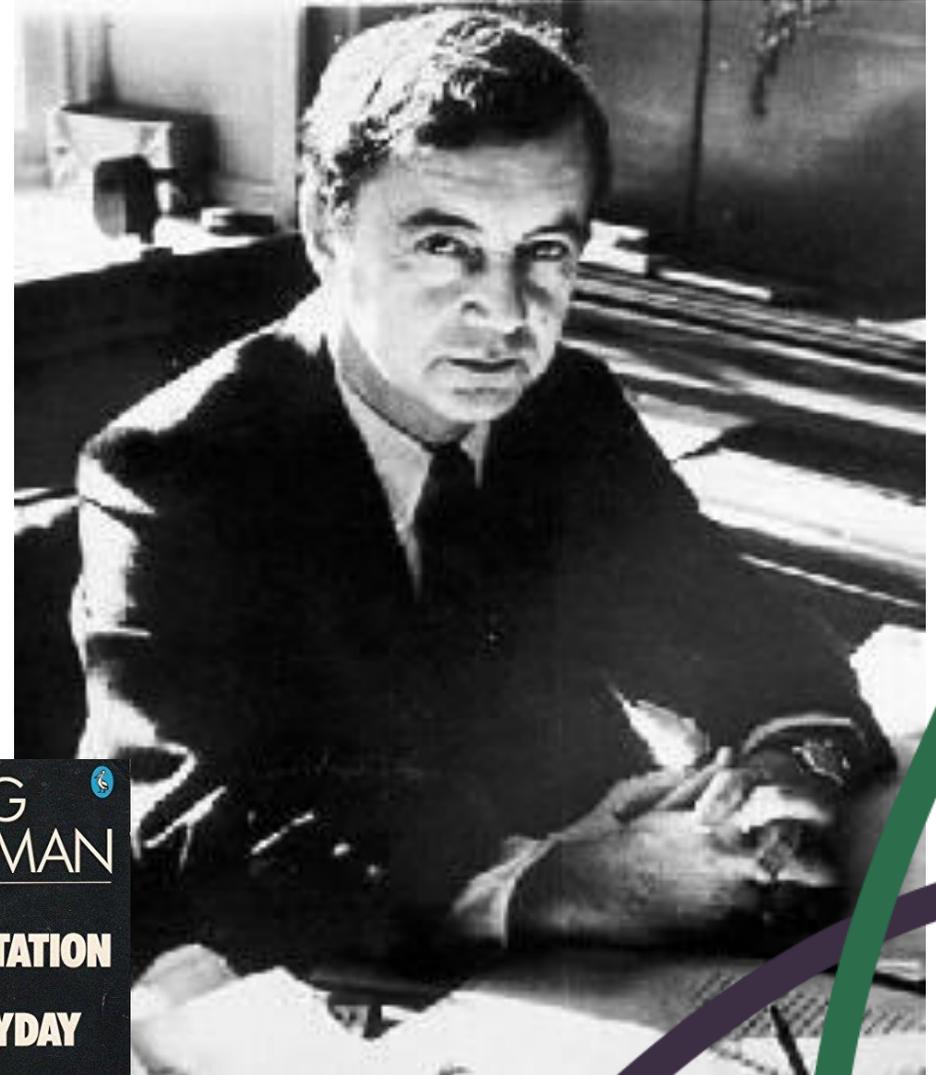
Представник Драматургічного підходу в соціології

В соціальній комунікаціх він виділив:

1. ПЕРЕДНІЙ ПЛАН (FRONTREGION), як місце, аналогічне сцені, яку бачать глядачі:

- обстановка
- особистий передній план
- зовнішній вид та манери

2. ЗАДНІЙ ПЛАН (BACK REGION) - як місце поза сценою, де актори готуються до вступу у сценічну дію.

Особистий передній план - характерні ознаки офіційного положення, вміння одягатися, стать, вік і расову приналежність, зовнішність, поставу, характерні мовні звороти, вирази обличчя, жести.

Соціальний передній план - очікування, пов'язані з соціальною роллю (мати, лікар, сусід).

Як на вашу думку особистий передній план, а саме вміння одягатися, стать, вік, расова приналежність, зовнішність, впливає на сприйняття людини?

- Поряд з переднім планом є і «закулісна зона» або *за лаштунками* - простір для підготовки публічного виконання.
- - зона діяльності, що дозволяє людині перебувати в розслабленому стані і вести себе неформально.
- Однак дана зона органічно пов'язана з виконанням, хоча тут ховаються певні факти від публіки.
- Тут знаходяться реквізити особистого переднього плану - одяг виконавців. Тут же проходять репетиції.

Життя з гостями

Життя наодинці

Зручно вдягтись

Готувати їжу

Дивитись фільм

Ірвін Гофман характеризує **стигму** як певний атрибут, який виникає тоді, коли індивід відрізняється за якимись ознаками від домінуючої соціальної норми, і коли цим відмінностям надається негативна оцінка

Як наслідок, вся **ідентичність людини оцінюється** через **призму саме цієї ознаки**, негативно сприйнятої суспільством, що призводить до формування **помилкових «стереотипних» уявлень** та реакцій на цю людину.

172247612

Типологія стигм за Гоффманом

пов'язана з фізичним дефектом, різноманітними вадами

пов'язана з дефектом індивідуального характеру

родова стигма

Всі ці стигми мають одну спільну рису: вони несуть в собі **коннотат "неправильного індивіда"** ("spoilt identity").

Гоффман вважав, що стигматизації піддаються не всі небажані особливості, а лише ті з них, які в уявленні соціальної групи **несумісні з образом індивіда, з тим, "яким він повинен бути"**.

«Кар'єра девіанта» за Гоффманом

- Вторинна девіація характеризує початок «кар'єри девіанта».
- Якщо індивід демонструє схильність до девіантної поведінки, він здебільшого здобуває стигму, сильний негативний ярлик, який дуже **змінює концепцію «Я-особи»** і її соціальну ідентичність.
- Стигма виступає основним статусом, пересилює інші аспекти соціальної ідентичності, й **особа стає ізольованою**.

Моделі моральної кар'єри стигматизованого індивіда

Перша модель стосується індивідів з уродженою стигмою, усвідомлення якими особливостей своєї ситуації відбувається одночасно з вивченням суспільних норм, які їх утискають

Моделі моральної кар'єри стигматизованого індивіда

Друга модель ґрунтується на здатності сім'ї та близьких створити певну захисну атмосферу для своїх дітей, тим самим відтягнувши момент їх знайомства з власною стигмою;

Моделі моральної кар'єри стигматизованого індивіда

Третя модель є характерною для індивідів, які достатньо пізно отримали стигму чи взнали про неї;

Моделі моральної кар'єри стигматизованого індивіда

Четверта модель описує досвід індивідів, які пройшли соціалізацію в іншому суспільстві й повинні навчитися новому способу життя.

Ті, хто спочатку соціалізувався в чужій спільноті, чи то всередині, чи то за межами географічних кордонів нормального суспільства, і хто потім повинен вивчити інший спосіб існування, щоб бути справжнім і дійсним.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

**Факультет соціології
та управління**

@FSU_ZNU